

6858

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقرأ

١٠٦

١

١

١

١٠٦

نقرأ

WWW.KETABIR

سرشناسه: صالح مدرسه‌ای، فاطمه
عنوان: قضاوت زن در اسلام
تکرار نام پدیدآور: نویسنده فاطمه صالح مدرسه‌ای
مشخصات نشر: قم: نقش آذین، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری: ۱۰۶ صفحه
بهاء: ۱۵۰۰۰۰ ریال: 3-0-95092-622-978 ISBN
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۹۵-۱۰۶؛ همچنین به صورت زیرنویس
موضوع: قضاوت (فقه)
موضوع: قضاوت زنان (فقه)
موضوع: قضاوت زنان (فقه) - احادیث
موضوع: زنان (فقه)
رده بندی کنگره: ۱۳۹۷، ۶ق ۲ص ۱/۱۹۵ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۵
شماره مدرک: ۴۹۸۹۳۴۹

قضاوت زن در اسلام

نویسنده: فاطمه صالح مدرسه‌ای

صفحه آرایشی: عباس کبیر

ناشر: نقش آذین

قطع: رقعی (۱۰۶ صفحه)

تیراژ: ۱۰۰۰ عدد

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۷

شابک: ۳-۰-۹۵۰۹۲-۶۲۲-۹۷۸

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

قضاوت زن در اسلام

فاطمه صالح مدرسه‌ای

WWW.KETABIR

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: تبیین مفاهیم کلی

الف- قضاء ۱۵

ب- قضاوت ۱۶

ج- قاضی ۱۷

د- فقه ۱۸

ه- حقوق ۱۹

و- واژه‌ی «قضاء» در قرآن ۱۹

فصل دوم: قضاوت زن در فقه امامیه

گفتار اول: شرط ذکوریت در قاضی ۲۵

مقطع تاریخی طرح شرط ۲۷

۱- قبل از قرن پنجم هجری قمری ۲۷

۲- قرن پنجم هجری قمری ۲۸

گفتار دوم: ادله شرط ذکوریت ۳۰

الف- آیات ۳۱

۱. الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ۳۲

۲. وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى ۳۳

۳. وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۳۴

۴. أَوْ مِنْ يُنشَأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ۳۴

ب- روایات ۳۵

۱. روایات با دلالت مطابق ۳۵

اول: زن متولی قضاوت نشود ۳۵

دوم: زن قاضی نشود ۳۶

۲. روایات با دلالت مفهومی ۳۷

اول: مردی از خودتان قاضی شود ۳۷

دوم: مردی که حلال و حرام را می شناسد، قاضی باشد ۳۷

۳. روایات با دلالت عموم و اطلاق ۳۸

اول: قومی که زن سرپرست آن است، رستگار نمی شود ۳۸

دوم: هرگز زنان را اطاعت نکنید ۴۰

سوم: کاری را به زن واگذار نکنید ۴۰

۴. روایات با دلالت استحسان و قیاس ۴۱

اول: زن در مرتبه‌ی پایین تر از مرد است ۴۱

دوم: نامحرم نباید صدای زن را بشنود ۴۲

سوم: زن دارای نقصان عقل و دین است ۴۳

چهارم: زن نمی تواند امام جماعت مردان شود ۴۴

پنجم: زن نمی تواند سرپرستی فرزندش را به عهده گیرد ۴۴

- ج- اصل ۴۴
- د- اجماع ۴۶
- نتیجه گیری فصل دوم ۴۸

فصل سوم: نقد ادله ذکوریت

- گفتار اول: بررسی آیات ۵۱
- ۱- «الزَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النَّسَاءِ» ۵۱
۲. «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ...» ۵۲
۳. «وَلِلزَّجَالِ عَلِمَةٌ دَرَجَةٌ» ۵۳
۴. «أَوْ مَنْ يَنْشَأُوا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ» ۵۳
- گفتار دوم: بررسی روایات ۵۴
- ۱- روایاتی که دلالتشان مطابق است ۵۴
- اول: وجوب از زن برداشته شده است ۵۴
- دوم: از عهده زن برداشته است ۵۶
- ۲- روایاتی که دلالتشان مفهومی است ۵۷
- ۳- روایاتی که دلالتشان از روی عموم و اطلاق است ۶۰
- اول: عدم رستگاری، عدم جواز نیست ۶۰
- دوم: خلاف ضرورت فقه است ۶۲
- سوم: در حد «رخست» است نه «عزیمت» ۶۳
- ۴- روایاتی که دلالتشان، استحسان و قیاس است ۶۴
- اول: عدم دلالت بر قضاوت زن ۶۴
- دوم: عدم وجود مفاد حدیث در فقه شعبیه ۶۵

- ۶۶ سوم: نقص مورد نظر، تفاوت است
- ۶۷ چهارم: قیاس در فقه امامیه حرام است
- ۶۷ پنجم: عدم وظیفه، عدم فضیلت نیست
- ۶۸ گفتار سوم: بررسی اصل و اجماع
- ۶۸ الف - بررسی اصل
- ۶۹ ب - بررسی اجماع
- ۷۳ نتیجه گیری فصل سوم

فصل چهارم: دیدگاه فقهاء عامه درباره‌ی قضاوت زن

- ۷۷ گفتار اول: دیدگاه مذاهب عامه
- ۷۸ گفتار دوم: شرط ذکوریت نزد فقهاء عامه
- ۷۸ الف - کمال
- ۷۹ ب - سیره
- ۸۱ نتیجه گیری فصل چهارم

فصل پنجم: قضاوت زن در حقوق ایران

- ۸۵ گفتار اول: قبل از انقلاب
- ۸۶ گفتار دوم: بعد از انقلاب
- ۹۰ نتیجه گیری فصل پنجم
- ۹۱ کلام آخر
- ۹۵ منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

اسلام دینی کامل و جامع است؛ همه بایدها و نبایدها، حکمت و فلسفه دقیق و صحیحی دارد. به جرأت می‌توان گفت تمام احکام اسلام در راستای خیر و صلاح انسان است. هر چه زمان پیش می‌رود، فواید راهکارهای اسلامی بهتر و بیشتر مشخص می‌شود. دنیای امروز در راستای جهانی شدن، که همان یکی شدن است، به سمت اسلام متمایل است؛ این حقیقتی است که از رشد روز افزون مسلمانان در جوامع غربی می‌توان فهمید. البته قدرت‌های سرمایه‌داری جهان که رویه‌ی آنها استثمار دیگران است این را خوب درک کرده‌اند و با تمام توان به مقابله همه‌جانبه - بخصوص فرهنگی - با آن برخاسته‌اند و خواستار ریشه‌کنی اسلام هستند.

نکته‌ی بسیار جالبی که در سال‌های اخیر از رسانه‌ها بازتاب شده است، تشرف به اسلام در میان زنان تحصیل‌کرده‌ی اروپایی است. به راستی چه جذابیتی در اسلام دیده‌اند که در فضای باز تبلیغاتی و تنوع مذاهب، اسلام را برگزیده‌اند؟! آیا چیزی جز حقیقت برایشان جالب بوده است؟! به یقین زنان تحصیل‌کرده، حلاوت اسلام و احکامش را خوب و با تمام وجود استشمام

کرده‌اند و به این باور رسیده‌اند که اجرای احکام الهی راه رسیدن به اوج عبودیت، که همان به خدا رسیدن است، می‌باشد و چه فضیلتی برتر از این وجود دارد!

یکی از احکام شرع مقدس اسلام قضاوت است که برای هر چه بهتر اجرا کردن حدود الهی در جامعه اسلامی ضروری است. قضاوت امری خطیر است و جایگاهی خطیرتر برای قاضی، که مجری قضاوت است، وجود دارد. در این امر بایدها و نبایدهایی موجود است که به جرأت می‌توان گفت برای بالا بردن ضریب امنیت جامعه اسلامی مهم است.

جامعه اسلامی متشکل از زنان و مردان، با قابلیت‌های متفاوت است. ساختار فیزیکی زن و مرد با هم متفاوت است، اما «شخصیت»، «انسانیت» و در یک کلام «آدمیت» این دو یکی است و هر شخصی با همتی که دارد موجبات رشد و شکوفایی آن را فراهم می‌سازد. زن و مرد، هر یک می‌توانند حضوری مفید و سازنده در اجتماع داشته باشند و طبق قابلیت‌هایی که دارند، مسؤولیت بر عهده بگیرند. قضاوت امری است که در جامعه کنونی افرادی خواستار بر عهده گرفتن آن می‌باشند و در خود توان انجام مسؤولیت آن را می‌بینند.

زنان جامعه ما، به خصوص پس از انقلاب اسلامی که موقعیت رشد و شکوفایی شخصیت‌شان بیشتر فراهم شده است، یکی از مناصبی که خواستارش هستند، قضاوت است. جایگاه قضاوت زن در اسلام موضوعی است که به خصوص در سال‌های پس از انقلاب اسلامی مورد توجه و اهمیت خاص قرار گرفته است و دلیل آن نشأت گرفتن حقوق ما از فقه امامیه است.

شرط «ذکوریت؛ یعنی مرد بودن» برای قاضی در حقوق ما قید گردیده و این موجب شده تا مخالفان و موافقان، ده‌ها مقاله و کتاب در این باره بنویسند؛ زیرا «عدم جواز قضاوت زن» موضوعی است که بروجه‌های بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، تأثیرگذار است. از این روی بر این شدم تا پیرامون این موضوع بررسی کنم و نظرات مختلف را بیابم. در این پژوهش که شامل پنج فصل است، به ترتیب زیر موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد:

فصل اول: در مباحث مقدماتی مفاهیم قضاء، قضاوت، قاضی، فقه و حقوق در لغت عربی و فارسی و ترمینولوژی حقوق بررسی می‌شود. همچنین با بررسی واژه‌ی قضاء در قرآن درمی‌یابیم، «داوری کردن و حکم کردن»، یکی از چندین معانی قضاء در قرآن است.

فصل دوم: قضاوت زن در فقه امامیه مورد بررسی قرار می‌گیرد. روشن می‌شود تا قرن پنجم، شرط ذکوریت برای قاضی ذکر نشده و شیخ طوسی اولین کسی است که در توضیح شرط کمال، ذکوریت را بیان کرده است. فقهاء بعد از ایشان هم اکثراً شرط ذکوریت را پذیرفته‌اند و به آیات، روایات، اصل و اجماع استناد کرده‌اند.

فصل سوم: در این فصل دلایلی که فقهاء برای شرط ذکوریت ذکر کرده‌اند، بررسی می‌شود و مورد نقد قرار می‌گیرد. دیدگاه اندیشمندان معاصر درباره‌ی آیات، روایات، اصل و اجماع مورد استناد فقهاء، بیان می‌شود و مشخص می‌شود که دلایل قابل‌خداسته هستند.

فصل چهارم: در این فصل مشخص می‌شود که اکثر فقهاء عامه، شرط ذکوریت برای قاضی را قبول دارند و دلیل اصلی آن‌ها هم نقص در کمال زن

است؛ همچنین عدم قضاوت زن در سیره‌ی نبوی مورد استناد آن‌ها می‌باشد.

فصل پنجم: این فصل بیانگر جایگاه قضاوت زن در قبل از انقلاب و بعد از انقلاب است. قبل از انقلاب «مرد بودن» جزء شرایط قاضی نبوده ولی بعد از انقلاب به پیروی از فقه امامیه «مرد بودن» جزء شرایط قاضی قرار می‌گیرد؛ اما روال جاری قوه‌ی قضاییه بر این است که حضور زنان را در محافل قضایی روز به روز بیشتر کند.

در خاتمه هم به این نتیجه می‌رسیم که چون قضاوت، در حقوق ایران، طبق قانون مدون صورت می‌گیرد و عدول از قانون جایز نیست، بهتر است که هرکس - اعم از زن و مرد - که قادر باشد احکام را بر اساس قوانین موضوعه صادر کند، بتواند در سیستم قضایی ما به قضاوت پردازد.